

DYREKCJA GENERALNA DS. POLITYKI WEWNĘTRZNEJ
DEPARTAMENT TEMATYCZNY B: POLITYKA STRUKTURALNA I
POLITYKA SPÓJNOŚCI

KULTURA I EDUKACJA

BADANIE DLA KOMISJI KULTURY I
EDUKACJI – JĘZYKI MNIEJSZOŚCIOWE A
EDUKACJA:
NAJLEPSZE PRAKTYKI ORAZ PUŁAPKI

STRESZCZENIE

Streszczenie

W niniejszym sprawozdaniu przedstawiono dogłębną analizę porównawczą trzynastu studiów przypadków różnych języków, by przedstawić sytuację języków mniejszościowych w edukacji w Europie. W sprawozdaniu wskazano najlepsze praktyki, a także wyzwania związane z językami mniejszościowymi w edukacji. Szczególną uwagę zwrócono na kształcenie zawodowe oraz perspektywy kariery zawodowej. Sformułowano też zalecenia dotyczące sposobów wspierania języków mniejszościowych w edukacji.

Niniejszy dokument został zamówiony przez Komisję Kultury i Edukacji Parlamentu Europejskiego.

AUTORZY

Rixt VAN DONGERA, MA, Mercator European Research Centre
Dr Cor VAN DER MEER, Mercator European Research Centre
Richt STERK, MA, Mercator European Research Centre

Podziękowania

Autorzy chcieliby podziękować Ramziè Krol-Hage, MA, Jorritowi Huizindze, MA, oraz Marlous Visser, MA, za udzielone wsparcie oraz cenne uwagi dotyczące niniejszego studium. Ponadto w trakcie projektu przeprowadzono wywiady z szeregiem ekspertów, którym należą się podziękowania za wartościowy wkład oraz pomysły.

ADMINISTRATOR ODPOWIEDZIALNY DEPARTAMENTU TEMATYCZNEGO

Administrator ds. badań Parlamentu Michaela FRANKE
Asystent projektu i pomoc redakcyjna: Virginija KELMELYTE
Departament Tematyczny B: Polityka Strukturalna i Polityka Spójności
Parlament Europejski
B-1047 Bruksela
E-mail: poldep-citizens@europarl.europa.eu

WERSJE JĘZYKOWE

Oryginał: EN

O WYDAWCY

W celu skontaktowania się z departamentem tematycznym lub zaprenumerowania jego biuletynu prosimy pisać na adres: Poldep-cohesion@ep.europa.eu

Dokument ukończony w lutym 2017 r
© Unia Europejska, 2017

Niniejszy dokument jest dostępny w internecie na stronie:
<http://www.europarl.europa.eu/committees/pl/supporting-analyses-search.html>

DISCLAIMER

Wyłącznie odpowiedzialność za opinie wyrażone w niniejszym dokumencie ponoszą autorzy; opinie te nie muszą odzwierciedlać oficjalnego stanowiska Parlamentu Europejskiego.

Powielanie i tłumaczenie do celów niehandlowych jest dozwolone pod warunkiem wskazania źródła oraz wcześniejszego poinformowania wydawcy i wysłania mu egzemplarza.

STRESZCZENIE

Główne wnioski

W niniejszym sprawozdaniu – sporządzonym na podstawie przeglądu właściwego prawodawstwa oraz piśmiennictwa, a także dogłębnej analizy porównawczej trzynastu studiów przypadku – zaprezentowano szereg kluczowych ustaleń nieodzownych dla głębszego zrozumienia najlepszych praktyk oraz pułapek związanych z językami regionalnymi i mniejszościowymi w edukacji. Najistotniejsze wnioski są następujące:

- Nie istnieje uniwersalna najlepsza praktyka odpowiednia dla wszystkich mniejszości.
- Uznając dany język za współurzędowy lub urzędowy, państwo zobowiązuje się do podjęcia konkretnych środków w celu ochrony i propagowania tego języka.
- To właśnie państwo narodowe powinno wdrożyć konieczne, uprzednio uzgodnione środki.
- Fundamentalne znaczenie w kształceniu mniejszości ma wsparcie instytucjonalne oraz planowanie językowe.
- Powszechnie znanym, wymagającym rozwiązania problemem związanym z nauczaniem języka mniejszościowego jest dostępność materiałów dydaktycznych wysokiej jakości oraz wykwalifikowanych nauczycieli języka mniejszościowego.

Najczęstszym, ogólnie znanym wyzwaniem związanym z nauczaniem języka mniejszościowego jest dostępność materiałów dydaktycznych wysokiej jakości oraz poziom przygotowania zawodowego nauczycieli języka mniejszościowego. Choć nie istnieje uniwersalne rozwiązanie wszystkich problemów, z jakimi borykają się mniejszości, w niniejszym sprawozdaniu zawarto szereg ogólnych zaleceń dotyczących dalszego rozwoju i popularyzacji języków mniejszościowych.

Należy zwrócić uwagę, że zasadnicza odpowiedzialność za wdrożenie koniecznych środków w celu poprawy jakości nauczania języków mniejszościowych spoczywa na państwie narodowym. Państwo narodowe może zobowiązać się do dalszej popularyzacji i rozwoju swoich języków mniejszościowych, uznając je za języki współurzędowe lub urzędowe bądź ratyfikując Europejską kartę języków regionalnych lub mniejszościowych w odniesieniu do takich języków. Kluczowe elementy wsparcia, jakiego może udzielić państwo narodowe, to pomoc instytucjonalna oraz planowanie językowe.

Zalecenia

Zalecenia, które da się wywieść z analizy porównawczej studiów przypadku (załącznik 2), obejmują szereg zróżnicowanych kwestii. Na podstawie przeglądu zawartego w rozdziale 1 oraz analizy przeprowadzonej w rozdziale 2 w sprawozdaniu sformułowano następujące zalecenia dla Unii Europejskiej i jej państw członkowskich:

- należy utrzymywać oraz promować programy skoncentrowane na wymianie doświadczeń i najlepszych praktyk dotyczących języków regionalnych i mniejszościowych w Europie;
- należy popularyzować ogólnounijne badania dotyczące kształcenia, nauczania języków oraz modeli dydaktycznych w kontekście wielojęzyczności;
- należy stymulować tworzenie materiałów dydaktycznych wysokiej jakości w językach mniejszościowych dla wszystkich poziomów kształcenia;
- należy wspierać stabilne stosunki między krajami, zwłaszcza w regionach granicznych, gdzie mówi się w obu językach;

- należy utworzyć międzynarodowy system nagradzania zachęcający nauczycieli do osiągania biegłości w uczeniu klas wielojęzycznych;
- należy poszerzać świadomość wielojęzyczności w całej Europie;
- należy zachęcać państwa członkowskie do ratyfikacji ram ustawodawczych na potrzeby właściwego prawnego uznawania języków;
- należy wprowadzać planowanie językowe jako istotny element długofalowej polityki państwa;
- należy zachęcać państwa członkowskie do zapewnienia ciągłości ścieżki kształcenia, począwszy od edukacji przedszkolnej aż po pod szkolnictwo wyższe.

Podstawy tych postulatów wraz z bardziej szczegółowym objaśnieniem zaleceń można znaleźć w rozdziale 3.

Kontekst

W Europie jest wiele języków mniejszościowych, a każdy z nich funkcjonuje w innym kontekście na szczeblu krajowym lub regionalnym. Nie istnieją sztywne definicje pojęć „mniejszości” czy „języka mniejszościowego”. Na potrzeby niniejszego sprawozdania postanowiono posłużyć się definicją użytą w Europejskiej karcie języków regionalnych lub mniejszościowych oraz skoncentrować się wyłącznie na językach tradycyjnie używanych na danym obszarze państwa przez obywateli tego państwa. W praktyce oznacza to nieuwzględnienie języków używanych przez grupy, które migrowały do Europy lub w jej obrębie w ostatnich dziesięcioleciach.

Zgodnie z zasadą pomocniczości kwestie języków mniejszościowych w edukacji rozstrzyga się na szczeblu krajowym, a czasami nawet na szczeblu regionalnym. Nie należy jednak pomijać wpływu międzynarodowego, a w szczególności europejskiego, na te kwestie. Wiele państw kontynentu europejskiego podpisało i ratyfikowało Europejską kartę języków regionalnych lub mniejszościowych oraz Konwencję ramową o ochronie mniejszości narodowych, które zobowiązują państwa sygnatariuszy do podjęcia odpowiednich środków w celu ochrony i rozwoju ich mniejszości narodowych oraz ich języków. Oba te akty stanowią wiążące prawnie instrumenty Rady Europy, a Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych koncentruje się ściśle na prawach przysługujących językom mniejszościowym w sferze edukacji. Oddziaływanie Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych, Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych oraz innych odpowiednich aktów UE tej rangi, takich jak Karta praw podstawowych, jak również wsparcie, jakiego może udzielić Unia Europejska – na przykład inicjując badania lub projekty pobudzające współpracę na obszarach, gdzie występuje wiele języków mniejszościowych – są niezwykle istotne w dyskusji na temat języków mniejszościowych w edukacji.

Głównym celem niniejszego projektu badawczego jest klarowny przegląd sytuacji trzynastu europejskich języków mniejszościowych, zwłaszcza pod względem roli, jaką odgrywają one w edukacji. W sprawozdaniu zamieszczono również rozdział poświęcony kontekstowi omawianej problematyki, który zawiera m.in. definicję języków mniejszościowych, charakterystykę odpowiednich porozumień międzynarodowych oraz osiągnięć na szczeblu UE. Należy zdać sobie sprawę, że kompleksowe ramy ochrony i popularyzacji języków regionalnych już istnieją.

Przeprowadzono porównanie trzynastu przypadków pod względem „najlepszych praktyk” oraz „wyzwań”. Choć każdy region ma własną specyfikę językową, to z wymiany praktyk można odnieść wiele korzyści, podobnie jak wiele można nauczyć się na podstawie poszczególnych wyzwań każdego regionu. Uwzględniono przy tym rolę, jaką ma w tym względzie do odegrania Unia Europejska.

Metoda

W badaniu posłużono się metodą polegającą na wyczerpującym opisanu studiów przypadku dotyczących wszystkich wybranych języków. Informacje pozyskiwano głównie z serii dossier regionalnych (*Regional Dossiers*) Mercator Research Centre, które uzupełniono o wywiady z ekspertami z różnych regionów europejskich (załącznik 1). Wywiady te uzupełniły przegląd studiów przypadku oraz pozwoliły pozyskać bardziej szczegółowe informacje dotyczące między innymi konkretnych sytuacji językowych oraz ścieżek rozwoju kariery zawodowej. Aby skonstruować ogólne ramy, w których można by osadzić niniejsze sprawozdanie oraz jego rezultaty, przeprowadzono kompleksowy przegląd odpowiedniego prawodawstwa, piśmiennictwa i projektów europejskich.